

UTJECAJ MEDIJA NA LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE

Laco, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:360038>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

LUCIJA LACO

UTJECAJ MEDIJA NA LIKOVNO IZRAŽAVANJE
DJECE

DIPLOMSKI RAD

Split, 2023.

Odsjek za Rani i predškolski odgoj i obrazovanje
Izvanredni diplomski studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
Osnove likovne umjetnosti

UTJECAJ MEDIJA NA LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJECE

Student:

Lucija Laco

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Marija Brajčić

Split, rujan 2023

SADRŽAJ

Contents

Sažetak.....	1
1. Summary	2
1.UVOD	3
2. O MEDIJIMA	5
3. TRADICIONALNI MEDIJI	8
3.1. Tisak	8
3.2. Radio.....	8
3.3. Televizija	9
4. NOVI MEDIJI	10
5. POZITIVNI ASPEKTI MEDIJA	12
6. NEGATIVNI ASPEKTI MEDIJA	13
7. MEDIJI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU	16
8. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO	19
9. MEDIJI U AKTIVNOSTIMA LIKOVNE KULTURE.....	20
10. METODOLOGIJA.....	22
10.1. Cilj istraživanja	22
10.2. Istraživačka pitanja.....	22
10.3. Hipoteze.....	23
10.4. Zadatci istraživanja.....	23
10.5. Varijable.....	23
10.6. Uzorak.....	23
10.7. Postupak istraživanja	23
11. REZULTATI I RASPRAVA.....	24
12. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA.....	25
12.1. Veliki utjecaj medija.....	25
12.2. Manje vidljiv utjecaj medija	32

12.3. Nije vidljiv utjecaj medija.....	39
13. ZAKLJUČAK.....	46
14.LITERATURA.....	48

Sažetak

Cilj ovog rada je utvrditi može li se u dječjem likovnom izričaju uočiti utjecaj medija na djecu rane i predškolske dobi. Istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću “Cvrčak” u Kninu. Ukupno je sudjelovalo 90 djece u dobi od 4 do 7 godina (djeca mlađe, srednje i starije odgojne skupine). Prikupljena su 83 rada u periodu od siječnja do travnja 2022.godine. Istraživanje je provedeno analizom crteža djece, zatim su kodirani prema stupnju utjecaja medijskog sadržaja kodovima 2, 1, 0. Dobiveni rezultati prikazali su da mediji imaju velik utjecaj na djecu rane i predškolske dobi u likovnom izražavanju.

Ključne riječi: mediji, utjecaj medija, likovno izražavanje, analiza dječjih radova, dječji crtež.

THE INFLUENCE OF THE MEDIA ON CHILDRENS ARTISCTIC EXPRESSION

1. Summary

The aim of this paper is to determine whether the influence of the media on children of early and preschool age can be observed in children's visual expression. The research was conducted in the kindergarten "Cvrčak" in Knin. A total of 90 children between the ages of 4 and 7 participated (children of younger, middle and older educational groups). 83 papers were collected in the period from January to April 2022. The research was conducted by analyzing children's drawings, then they were coded according to the degree of media content influence with codes 2, 1, 0. The obtained results showed that the media has a great influence on children of early and preschool age in artistic expression.

Keywords: media, influence of media, artistic expression, analysis of children's works, children's drawing

1.UVOD

Mediji su postali sastavni dio svakodnevnog života djece diljem svijeta. Djeca su izložena raznim medijskim sadržajima, uključujući crtiće, filmove, video igre, internetske platforme i društvene mreže. Općenito gledano, svakim im danom raste popularnost. Služe nam radi zabave i edukacije, ali koristimo ih i u poslovne svrhe. Televizija, računala, Internet, ali i obilje elektroničkih uređaja, u prvom redu pametni telefoni, danas djeci omogućuju pristup raznovrsnim aplikacijama, igrama te medijskim sadržajima. Danas su mnoga djeca svoje igračke, lopte, autiće ili lutke zamijenila s mobitelima, tabletima i računalima. Mediji danas imaju vrlo značajan utjecaj na različite aspekte dječjeg života, pa tako i na njihovo likovno stvaralaštvo.

Kao što i sami znamo, mediji su dostupni na svakome koraku, u svakome domu, u svakoj obitelji, zbog čega možemo reći da su se uvukli u živote djece, pogotovo adolescenata i mladih koji svoje živote ne mogu zamisliti bez pametnih uređaja i interneta. Danas smo primorani na suživot s medijima te je iz tog razloga potrebno istražiti djelovanja medija na cjelokupni razvoj djeteta, ali i na njegovo likovno stvaralaštvo, što je okosnica ovoga diplomskog rada.

Likovno je stvaralaštvo značajan dio djetinjstva, ono omogućuje djeci da izraze svoje misli i osjećaje, ali i ideje kroz crtanje, slikanje i oblikovanje. Kroz likovno stvaralaštvo, dijete istražuje i izražava svoju maštu, osjećaje i ideje. Likovno stvaralaštvo ima brojne koristi za dijete, ono potiče kreativnost, razvija vizualno razmišljanje, poboljšava motoričke sposobnosti, potiče samopouzdanje te izražavanje emocija. Likovno stvaralaštvo igra važnu ulogu u razvoju djeteta, ono im omogućuje da istražuju svijet oko sebe na vizualan način.

Mediji djeci mogu poslužiti kao inspiracija te potaknuti njihovu maštu. Međutim, ne smijemo zaboraviti da mogu imati i negativne utjecaje na njihov likovni izraz ukoliko se ne koriste na pravilan i adekvatan način.

U ovom radu istražiti ćemo na koji način mediji utječu na dječje likovno stvaralaštvo, kako medijski sadržaji mogu potaknuti, odnosno ograničiti dječju kreativnost, originalnost i razvoj likovnih vještina. Medijski su sadržaji, poput televizije, interneta, video igara i društvenih mreža,

platforma koja djeci pruža raznolike mogućnosti i prilike za zabavu, informiranje, ali nude i mogućnost interakcije. Isto tako, nadamo se da ćemo kroz istraživanje dobiti bolji uvid u kompleksnost medijskog utjecaja na dječji razvoj općenito, s naglaskom na dječje likovno stvaralaštvo.

Ono što valja napomenuti jest i tendencija da se u današnje vrijeme sve manje koriste tradicionalni mediji. Sve je veći naglasak na novim medijima. Razlog tomu jest činjenica da se svijet zaista promijenio, došlo je do brzog napretka tehnologije, pogotovo u zadnjih nekoliko desetljeća. Iako odgojno-obrazovne ustanove odnosno vrtići nemaju svu adekvatnu opremu i možda nemaju sve što je potrebno za korištenje novih medija u svojoj svakodnevnoj praksi, odgojitelji na raznovrsne načine pokušavaju iznaći rješenja, te što češće koristiti nove medije u svojoj praksi, kako bi njihov odgojno-obrazovni rad bio u skladu sa suvremenim trendovima.

Tradicionalni i novi mediji predstavljaju dvije različite kategorije medijskih platformi koje imaju različite karakteristike, načine distribucije te utjecaj na korisnike. Tradicionalni mediji uključuju tiskane medije (novine, časopisi, knjige) te audiovizualne medije poput radija i televizije.

S druge strane, novi se mediji odnose na digitalne platforme kao što su Internet, društvene mreže i mobilne aplikacije. Ovi mediji omogućuju korisnicima da pristupaju i dijele informacije na vrlo interaktivan i brz način.

Kada govorimo o utjecaju medija, tradicionalni mediji imaju dugogodišnju povijest i često su prepoznati kao izvor pouzdanih informacija, dok novi mediji, s druge strane, omogućuju brz pristup informacijama, ali mogu biti podložni širenju dezinformacija.

Ono što je svakako važno jest razumjeti i pravilno koristiti i jednu i drugu vrstu medija. Tradicionalni mediji mogu pružiti dublje i kvalitetnije informacije, dok novi mediji omogućuju brz pristup raznolikim sadržajima i interakciju s drugim korisnicima. Sinergija jednog i drugog medija može pružiti sadržajan te raznovrstan pristup informacijama, ali i zasigurno povoljno utjecati na dječje likovno stvaralaštvo.

2. O MEDIJIMA

Često čujemo kako su mediji svuda oko nas, kako su postali neraskidivi dio naše svakodnevice – ovdje su od prvih do posljednjih dana naših života, važni su svima. Odrastanje i socijalizacija djece u današnje je vrijeme nezamisliva bez medija, a mediji su ti koji oblikuju dječja ponašanja, razmišljanja, ali i način komunikacije, i to od najranije dobi (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021. str. 26).

Prije svega valja navesti kako u današnje vrijeme ne postoji općenita definicija medija, što nije neobično budući da su dio tehnologije, a tehnologija se mijenja sve brže i brže. Mnogi autori, pa tako i Mikić, navode kako je danas teško definirati granice među medijima. Različiti se mediji međusobno isprepleću na razne načine. Također, danas su mediji tehnički sve sofisticiraniji zbog čega razlike među njima gotovo pa nestaju (2001, str. 243).

Na samom početku, krenimo najprije s definiranje pojma *medij* koji je latinskog porijekla te označava nešto što je *u sredini*, odnosno *srednji*. Mediji se definiraju kao sredstvo komunikacije ili prenošenja vijesti (Zgrabljčić Rotar, 2005, str. 15).

Na stranicama Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže navodi se kako je medij „svako sredstvo posredstvom kojega se prenose poruke, vijesti, obavijesti i sl. U komunikacijskim znanostima takvima se smatraju tiskovine i elektronička sredstva; u novije doba internet, komunikacijski sateliti, film, CD i dr. pa se o njima govori kao o masovnim medijima.“ (Leksikografski zavod Miroslava Krleže, 26.07.2023).

Autorica Majdenić ističe kako se medij definira kao „osnovni preduvjet za svaku komunikaciju te sredstvo za prenošenje informacija koje označava sustave javnoga informiranja za širenje vijesti i audiovizualnih sadržaja u svrhu informiranja, obrazovanja i zabave svih društvenih slojeva“ (Majdenić 2019. str. 15).

Oni su sredstva komunikacije koja se prilagođavaju društvenim promjenama. Mediji poput knjiga, radijskih i televizijskih postaja, novina i časopisa, isprepliću se kroz sva područja ljudskog života, međutim, mobiteli, internet te novi mediji na vrlo osobit i poseban način postaju dio života djece i mladih (Labaš, 2011. str. 33).

U smislu kategorizacije možemo reći kako postoji općenita podjela medija: ona na elektroničke te tiskane medije. Pod elektroničke medije ubrajamo film, televiziju, radio, računalo (Internet), dok tiskanim medijima pripadaju novine, časopisi, knjige, plakati te stripovi (Peruško, 2011, str. 36).

Nadalje, isti autor navodi kako medije možemo podijeliti na klasične i suvremene. Klasični mediji jesu tisak te sve ono što je vezano uz tiskarsku proizvodnju, dok se suvremeni mediji vezuju uz izum elektronike. U klasične medije ubrajamo knjige, novine i časopise, plakate i brošure, dok suvremeni mediji jesu radio, film, televizija, računala te Internet (Peruško, 2011. str. 16).

Treća, detaljnija podjela je ona u tri grupe: tiskovni, elektronski te novi mediji. Prema autorici Majdenić, u tiskovne medije ubrajamo knjige, magazine, novine, stripove, plakate i časopise. Elektroničke medije predstavljaju film, radio i televizija, dok su novi mediji vezani uz Internet (Majdenić, 2009. str. 15).

Sličnu podjelu navode i Ciboci, Kanižaj, Labaš te Osmančević koji medije dijele na tradicionalne i na nove. Pod tradicionalne spadaju tiskani mediji, radio i televizija, dok nove medije predstavlja Internet te svi sadržaji do kojih je moguće doći putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija - pametni telefon, računalo, tablet (2018, str. 5).

Isti autori navode i osnovne medijske funkcije – informiranje, obrazovanje, zabava. Prva na redu je funkcija informiranja. Mediji mogu, u vrlo kratkom vremenskom razdoblju, informirati o najnovijim, aktualnim događajima, bilo da se radi o našoj okolini ili o cijelom svijetu. Druga funkcija tiče se obrazovanja. Kroz različite teme koje se obrađuju, mediji mogu promicati različite obrazovne, odgojne te kulturne sadržaje. Posljednja funkcija je funkcija zabave, nedvojbeno najzanimljivija funkcija medija. Zabavni medijski sadržaji dio su obiteljske, ali i dječje svakodnevice. Velika je vjerojatnost da će djeca pri prvom susretu s medijima gledati zabavne sadržaje - animirani filmovi, humoristične serije, igrati zabavne računalne igre (Ciboci, Kanižaj, Labaš, Osmančević, 2018, str. 6).

U nastavku rada slijede definicije i podjele vezane uz tradicionalne i nove (suvremene) medije kao i pozitivni te negativni aspekti njihova djelovanja na dijete i dječji cjelokupni razvoj. Isto

tako, detaljnije će biti obrađena tema medija u predškolskom odgoju i obrazovanju, kao i u aktivnostima likovne kulture.

3. TRADICIONALNI MEDIJI

Iako nam se čini da je danas naglasak isključivo na novim odnosno suvremenim medijima, svakako ne smijemo zaboraviti na one tradicionalne poput tiska, radio i televizije. I nove i tradicionalne medije potrebno je sagledati u cjelini. Upravo sinergija novih i tradicionalnih medija nam omogućava saznanja o tome koliko su mediji zapravo bitni za proces socijalizacije, te kako i na koji način utječu na oblikovanje mišljenja i stavova pojedinca te društva (Zgrabljčić Rotar, 2005, str. 15).

3.1. Tisak

Tisak je najstariji oblik medija. „U tiskane medije ubrajamo – nakon knjige – dnevnu, tjednu, polumjesečnu ili mjesečnu periodiku (novine, magazini te, za kulturu osobito važni, časopisi)“ (Peruško 2011, str. 68). U tiskovine, odnosno u tiskane medije možemo ubrojiti dnevne, tjedne i mjesečne (lokalne, regionalne i nacionalne) novine, specijalizirane časopise i magazine te tiskanu periodiku svih vrsta i sadržaja koja može biti korištena kao medij (Kraljević, Perković, 2014, str. 131).

Autori Ilišin, Bobinac i Radin navode kako se djeca s tiskanim medijima susreću već u najranijim danima, najčešće unutar obitelji (slikovnice, ilustrirani časopisi i slično). Jednako tako, odlaskom u školu javljaju se i časopisi koji služe kao edukacijsko sredstvo. Kasnije, u adolescentskim danima javljaju se časopisi koje djeca biraju prema vlastitim interesima, a oni također utječu na aspekte njihovih života, njima popunjavaju vlastita iskustva i spoznaje (2001. str. 128).

Jednako tako, valja spomenuti i slikovnice. Slikovnica je prva i najvažnija knjiga u životu djece, u kojoj je priča upotpunjena ili proširena i obogaćena ilustracijama. Slikovnica bi trebala imati prvo mjesto u proučavanju dječje književnosti. Ona može biti igračka ili karton za slaganje. Priča može biti ispričana i bez riječi, samo slikama ili su slike nanizane kao pojmovi koje dijete razgledava, prepoznaje, imenuje i priča o njima. Ona je likovno i literarno djelo s kojim se dijete susreće i koje doživljava svim osjetilima (Crnković, 1990. str. 58).

3.2. Radio

Posljednjih godina djeca, ali i odrasli, glazbu pretežno slušaju na internetu i na mobitelu, a sve manje putem radija. Današnja djeca, ali i roditelji, ne prepoznaju edukativnu stranu radija, iako

on, kao i drugi mediji, nude brojne edukativne sadržaje. Ciboci navodi kako je potrebno potaknuti djecu da zajedno s odraslima odrastaju uz kvalitetne medijske sadržaje jer upravo se u djetinjstvu stječu veliki broj navika koje se zadržavaju u odrasloj dobi (Ciboci, 2014a, str. 48).

Isto tako, *Medijska pismenosti* navodi kako je radio, iako je jedan od najstarijih medija, i dalje sveprisutan i teško nam je zamisliti svakodnevnicu bez njega. On nas „prati od jutra do večeri, slušamo ga dok se spremamo, u vožnji i kad radimo, uvijek je *tu negdje*”. Na istoj stranici navodi se kako, da bismo razumjeli razvoj novih medija, interneta i cjelokupni digitalni svijet, moramo shvatiti i razumjeti ono s čime je sve počelo, a to je radio. Premda se čini kako radio, pored *streaming* servisa, pada u drugi plan, neophodno je da djeca uče o radiju, i to kako bi bolje razumjeli i današnje načine informiranja (Medijska pismenost, 04.08.2023.).

3.3. Televizija

Televizija je, prema autorima Grbavac, Grbavac te Krtalić „općeniti naziv za skup tehnologija koje omogućuju snimanje, emitiranje i prijam pokretnih slika popraćenih zvukom“. Ona spaja sliku i zvuk zbog čega je postala jedan od utjecajnijih medija (Grbavac, Grbavac, Krtalić, 2023, str. 181). „Televizija je od samog svog postanka promatrana kao potencijalno najmoćniji masovni medij, posebice u smislu njezine široke popularnosti.“ (Ilišin, Marinović Bobinac, Radin, 2001. str. 128).

Danas možemo reći kako je televizija prisutna u svakom domu te je većini ljudi život bez nje u potpunosti nezamisliv. Ona predstavlja izvor znanja, informacija i zabave te utječe na sve generacije, na djecu, mlade, odrasle i starije. Iako se djeca s televizijom susreću već od samog rođenja, sve je veća dominacija interneta (Majdenić, 2019, str. 38).

Ista autorica navodi kako se obrazovna uloga televizije manifestira kroz emisije za djecu u kojima se nude obrazovni sadržaji koji su primjereni dječjoj dobi. Upravo je tim obrazovnim programima i sadržajima cilj proširiti znanja, poučiti te poticati razvoj raznovrsnih sposobnosti (Majdenić, 2019, str. 39). Kako danas nailazimo na mnoštvo primjerenog, ali i neprimjerenog sadržaja, glavnu ulogu u odabiru primjerenih sadržaja imaju roditelji, skrbnici, ali i odgojitelji. Oni su ti koji trebaju upoznati djecu „s primjerenošću, ljubavi prema sebi i drugima te važnosti edukacije“ (Majdenić, 2019, str. 40).

Unatoč tome što tradicionalni mediji još uvijek igraju važnu ulogu u odgojno-obrazovnim ustanovama, primjećuje se sve veći utjecaj novih medija u našoj svakodnevici, pa tako i u vrtićima.

4. NOVI MEDIJI

Današnja su djeca još od najranije dobi izložena odrastanju uz digitalne medije zbog čega ih često nazivaju digitalnim urođenima. Današnja se djeca s novim medijima susreću prije svoje druge godine života, digitalni su im sadržaji zanimljivi zbog opuštanja i zabave, učenja, komunikacije te razvoja kreativnosti (Ciboci, Kanižaj, Labaš prema Chaudron, Di Gioia, Gemo, 2018. str. 45).

Svijet je odavno zaokupljen pitanjima kako odgojiti dijete, tko može sudjelovati u tome, što djeca trebaju usvajati i učiti i to sve u svrhu toga kako bi se budući naraštaji osposobili za preuzimanje trajnih uloga u društvu – kako bi ono moglo funkcionirati optimalno, ali i razvijati se. Mediji su se danas nametnuli kao neminovna nužnost u svakodnevnom životu te su postali neizostavna komponenta socijalizacijskog procesa. „U suvremenom društvu svaka nova generacija djece odrasta u okolini koja je sve bogatija novim medijima i novim sadržajima. Sukladno tome mijenja se i potencijalni utjecaj medija na djecu ili, točnije rečeno, percepcija tog utjecaja.“ (Ilišin, Marinović Bobinac i Radin, 2011. str. 11)

„Život i rad u suvremenom društvu brzih promjena i oštre konkurencije zahtijevaju novi tip znanja, vještina, vrijednosti i stavova, tj. nove kompetencije pojedinaca koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, kreativnosti, rješavanje problema, razvoj kritičnog mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija“ (MZOŠ, 2008, str. 6).

Premda aktivnosti vezane uz *online svijet* mogu poticati kreativnost, maštu te igru kod djece, valja biti oprezan prilikom dječje izloženosti digitalnim sadržajima. Razlog tomu leži u činjenici da djeca *online* mogu pronaći raznovrsne neprimjerene sadržaje, čak i na stranicama koje su namijenjene samoj djeci. Djeca najčešće koriste pametne telefone roditelja zbog čega se javlja pitanje koliko su ti sadržaji i aplikacije primjerene za djecu. Djeca ne znaju za rizike na internetu te ne posjeduju razumijevanje virtualnog svijeta (Ciboci, Kanižaj, Labaš prema Chaudron, 2018. str. 45).

Kako sama autorica Mandarić navodi, suvremeni odnosno novi mediji formiraju svakodnevnicu pojedinca na svim razinama življenja, oni utječu na mnoge aspekte života poput socijalizacije i komunikacije, na kreativnost i radne navike. U današnje je vrijeme bez medija modernom pojedincu teško komunicirati, planirati, zabavljati se, ali i provoditi svoje slobodno vrijeme (2012, str. 132).

Sljedeći autori, Nadrljanski i Nadrljanski te Bilić navode kako digitalni mediji u obrazovanju mogu imati veoma pozitivne učinke na dijete zbog čega govore o važnosti novih tehnologija u obrazovanju. „Širenjem digitalnih medija u profesionalnom i privatnom životu pojačan je zahtjev za korištenjem tih tehnologija i u obrazovanju. Obrazloženje toga zahtjeva zasniva se na općoj društvenoj važnosti, na budućoj profesionalnoj relevantnosti digitalnih medija, na pedagoškim učincima u poboljšanju učenja i rezultata učenja te na potencijalu promjena koje bi mogle nastupiti u institucijama kao što su škole.“ (Nadrljanski, Nadrljanski, Bilić, 2007, str. 529)

Mediji mogu biti saveznici i u trenucima opuštanja. Crtani ili dokumentarni filmovi, zabavne komedije ili emisije koriste odraslima, ali i djeci za opuštanje i provođenje slobodnog vremena. „Djeci osnovnoškolske dobi posebno su privlačne razne računalne i videoigre kojih ima sve više, a one su privlačne i djeci vrtićke i predškolske dobi, posebno ako žive sa starijom braćom i sestrama koji ih i potiču na igranje i općenito na korištenje medija.“ Jednako tako, koristeći različite verzije edukativnih igara moguće je na zabavan način naučiti nešto novo, pronaći raznovrsne pozitivne sadržaje kroz pretraživanje interneta te putem društvenih mreža. Isto tako, mediji mogu odrasle, ali i djecu potaknuti na pomaganje kroz raznovrsne humanitarne akcije, imaju važnu ulogu „u promicanju i zaštiti dječjih prava“, ali i u oglašavanju pozitivnih, edukativnih te zabavnih sadržaja (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021. str. 27).

Iako mnogi smatraju da mediji imaju više pozitivnih nego negativnih utjecaja na djecu, važno je istaknuti da mediji imaju veliku važnost u društvu i posjeduju moć koja može rezultirati negativnim posljedicama. „Dostupnost medija, koji odavno žive u dubokom suživotu s gotovo svakim domom i svakom obitelji, dovelo je do toga da su njihovu utjecaju sve više izloženi i oni najosjetljiviji članovi društva koji se tek oblikuju kao osobe – djeca, adolescenti i mladi (Labaš, Maleš, 2017, prema Đuran, Koprivnjak, Maček, 2018 str. 274).

U nastavku rada bit će iznesena detaljnija saznanja o pozitivnim i negativnim aspektima utjecaja medija na djecu i njihov cjelokupni razvoj.

5. POZITIVNI ASPEKTI MEDIJA

Istraživanja vezana za proučavanje medijskih utjecaja započela su još početkom 20. stoljeća. Tijekom proučavanja mijenjala su se mišljenja znanstvenika o medijima i njihovom utjecaju, kao i znanstvene metode kojima se nastojalo pojasniti kako mediji utječu na odrasle, ali i na djecu (Jurčić, 2017. str. 134).

Mediji su nezaobilazni dio naših života te pomoću njih dobivamo informacije o svijetu. Služe nam za edukaciju, zabavu te širenje naših spoznaja. Mediji imaju izrazitu „moć utjecaja na formiranje javnoga mnijenja, stavova, ali i ponašanja pojedinca“ te su postali „odgojitelji društva“, a naročito djece, adolescenata i mladih. Isto tako, mediji nude i zabavnu komponentu koja za cilj ima ponuditi opuštanje, razbibrigu odnosno razdvajanje od svakodnevnih briga (Jurčić, 2017. str. 135).

„Pozitivan utjecaj medija ogleda se u stjecanju znanja i umijeća, usvajanju znanstvenog i kulturnog nasljeđa, bogatstvu moralne i socijalne dimenzije te razvoju stvaralačkih sposobnosti.“ Mediji mogu djecu potaknuti na određena ponašanja, poticati kreativnost i maštu, smanjivati razlike među društvenim slojevima i poticati toleranciju, kao i doprinijeti razvoju društva u cjelini. Ipak valja naglasiti najvažnije pozitivne strane medija koje jesu obrazovanje, informiranost te zabava (Jurčić, 2017. str. 134).

Djeca imaju mogućnost razvijati i proširivati svoje socijalne, kreativne, psihičke i kognitivne sposobnosti integriranjem različitih medija. Kroz dijalog između djeteta i medija, ono postaje aktivni sudionik u procesu učenja (Kovač, 2011. str. 6).

Isto tako, mediji, kao što je gore navedeno, podučavaju toleranciju te promoviraju kulturnu različitost. Oni nude i stvaraju nove mogućnosti za bolje i kvalitetnije obrazovanje kroz različite primjene (Nadrljanski, Nadrljanski, Bilić, 2007, str. 530).

Nadalje, mediji, zajedno s obitelji i školom, postaju jedni od značajnih obrazovnih okruženja. Oni predstavljaju suvremeno sredstvo za podučavanje koje nudi mnogobrojne obrazovne mogućnosti, mogu se koristiti u različitim etapama učenja. Isto tako, atraktivni grafičko-zvučni efekti prouzrokuju činjenicu da rad na računalu postaje učenje kroz igru. Upravo tehničke mogućnosti računala djeci omogućuju, da umjesto pasivnih promatrača, postaju suosjećnici učenja. Između ostalog, mediji potpomažu razvoju mašte, kreativnog mišljenja te potiču razvoj vlastite inicijative kod djece (Anetta, 2008. str. 233).

6. NEGATIVNI ASPEKTI MEDIJA

Svi smo neizbježno okruženi medijima i moramo se suočiti s njihovim prisustvom. Stoga je važno detaljno istražiti i razumjeti na koji način mediji utječu na društvo i pojedinca, posebno na djecu (Košir, Zgrajlić, Ranfl, 1999, str. 29).

Kad govorimo o medijskome utjecaju, tada najčešće ističemo njihov negativan aspekt. Iako uza sebe vezuju brojne pozitivne karakteristike, valja navesti i one negative (Jurčić, 2017. str. 134). S istom se tvrdnjom slažu i Labaš i Maleš. Mediji, zbog svoje pozicije u društvu, kao i moći koje nose sa sobom, dolaze i s negativnim djelovanjem. Dostupnost medija, ali i suživot s njima dovodi do toga da su njihovom utjecaju danas izloženi i oni najosjetljiviji članovi društva, djeca, adolescenti te mladi (Labaš, Maleš, 2017. str. 223).

Isto tako, nisu svi sadržaji u medijima primjereni djeci, naročito kada govorimo o onoj predškolske dobi. Labaš i Marinčić navode kako „stvarajući zabavne i manipulativne sadržaje mediji negativno utječu na djecu u njihovom svakodnevnom životu, primjerice putem oglašavanja i širenja konzumerizma, senzacionalizma te ostalih trendova, izloženosti nasilju te dječje pornografije“ (2018, str. 5).

Taj se negativan utjecaj izvršava preko prezentacije onih sadržaja koji zastupaju pretjerani konzumerizam, nasilje, kriminal. Isto tako, kada govorimo o štetnom utjecaju medija, tada se to odnosi na činjenicu da oni potiču opsjednutost zabavom, manipulaciju, rodnu diskriminaciju, pasivizaciju, nasilje i slično (Jurčić, 2017. str. 133-134).

Na stranicama Medijske pismenosti primjećuje se rastuća zabrinutost zbog potencijalnih negativnih učinaka medija na spontanu igru i maštu, otupljivanje osjetila, poticanje destruktivnih

oblika ponašanja, propadanje moralnih vrijednosti te otuđenje od društva. (Medijska pismenost, 03.08.2023)

Uočeni su i negativni učinci kada govorimo o misaonom razvoju djece. Povećana izloženost djeteta od najranije dobi medijskim sadržajima može rezultirati slabijem razvoju govora, kao i niskom razinom pripremljenosti za školi kao i lošiji uspjeh tijekom školovanja. Jednako tako, negativan učinak imaju i oni medijski sadržaji u kojima je nazočna izmjena sadržaja velikom brzinom zbog čega je djetetu teško procesuirati informacije na adekvatan način (Signorielli, 1990. str. 55).

Nadalje, mediji mogu snažno utjecati i na društveno ponašanje djece. Psiholozi upozoravaju kako su sadržaji nasilja postali sastavni dio medijskog prostora te su prisutni na Internetu, u televizijskom programu i u filmovima te u videoigrama (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2009., str. 27).

Ono što valja reći je da, prema dosad prikupljenim saznanjima o ulozi medija u životima djece, čini se kako mediji doista mogu imati pozitivne, ali i negativne posljedice. I to sve ovisi o sadržajima u koje uključujemo djecu, o kontekstu tih sadržaja, o načinima upotrebe, ali i ono najvažnije, o individualnim osobinama, odnosno, karakteristikama djece koja ih koriste (Medijska pismenost, 03.08.2023).

Mediji „imaju presudnu ulogu pri posredovanju društveno poželjnih modela življenja te snažno utječu na oblikovanje i prenošenje vrijednosti, oblikovanje životnih stilova, stavova i identiteta. Razvoj novih tehnologija i konvergencija medija utječu i na naše navike i ponašanje te djeca sve manje uočavaju granice između virtualnoga i stvarnoga svijeta, a zaštita djece od potencijalno štetnih sadržaja postaje sve teža zadaća.“ (Ciboci, Kanižaj, Labaš, Osmančević, 2018. str. 7)

Na kraju ovog poglavlja treba naglasiti da svakodnevno iskustvo pokazuje da mediji i suvremena tehnologija mogu imati negativan utjecaj na nas, posebno ako ih koristimo neodgovorno i neprimjereno. Ovo je posebno važno kada je riječ o djeci i mladima. Danas se sve više istražuje jesu li suvremeni mediji dobri ili loši te kakav utjecaj imaju na razvoj djece i njihov daljnji život.

S obzirom na sve veću zloupotrebu medija, sve je važnije naglasiti važnost odgoja i obrazovanja vezanog za medije i razvoj medijske pismenosti. Odrasli imaju zadaću svjesno educirati djecu i mlade o važnosti odgovornog, razboritog i umjerenog korištenja medija (posebno novih) te ih

naučiti kako mediji mogu postati njihovi prijatelji i saveznici. Ovdje nije riječ o zabrani medija, već o odgoju za odgovorno i zrelo ponašanje pri korištenju medija, počevši od najranije dobi. (Mandarinić, 2012. str. 148). Jedino se primjerenim obrazovanjem djecu i mlade može adekvatno pripremiti za svijet i vrijeme u kojem žive.

7. MEDIJI U PREDŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Kao što je već spomenuto, mediji su alati za prijenos informacija i sredstva komunikacije. U kontekstu obrazovanja, oni imaju ulogu nositelja i posrednika informacija tijekom odgojno-obrazovnog procesa.

Socijalizacijska, obrazovna i odgojna uloga veoma su značajan segment sustava ranog i predškolskog odgoja. Socijalizacija se odvija kroz interakciju s vršnjacima te kroz komunikaciju s odgojiteljima. Mnoga djeca svakodnevno u vrtiću vole razgovarati o nekom sadržaju kojeg su prethodnog dana gledali. Odgojitelji, kako bi potaknuli dodatnu interakciju djece vezano uz medije, mogu povremeno ponuditi u vrtiću medije poput računala, radija ili televizije. Ti su mediji danas raspoloživi te nije potrebna određena razina opremljenosti odgojno-obrazovne ustanove (Kuterovac Jagodić, Štulhofer i Lebedina Manzoni, 2016, str. 45).

Isto tako, „mediji imaju ambivalentnu ulogu u suvremenoj odgojnoj paradigmi jer su s jedne strane obrazovno-informativnog karaktera, dok s druge strane poprimaju oblik manipuliranja i/ili indoktrinacije, posebice kod djece i mladih“ (Miliša, Zloković, 2008, str. 131).

Upravo izbor prikladnog te odgovarajućeg medija može djelovati veoma poticajno na djecu. Također, medij će probuditi interes djece za određenim temama. Uporaba medija u odgojno-obrazovnom procesu pogoduje te doprinosi efikasnijoj te kvalitetnijoj obradi teme te boljem pamćenju sadržaja (Rodek, 2007, str. 169).

Međutim, svakako treba navesti kako postoje razlike kada govorimo o mediju i medijima. Te razlike ovise o svrsi, odnosno o cilju njihove upotrebe. Mediji prenose informacije, a kada govorimo o medijima u kontekstu odgojno-obrazovnog procesa, tada možemo reći da oni služe kao poticaj za razvojne promjene kod djece (Herceg, Rončević, Kalvaris, 2010, str. 91).

Istodobno, Visković i Višnjić-Jevtić ističu kako mediji omogućuju razumijevanje svijeta te prijenos znanja te informiranost. Određeni mediji nude obrazovne sadržaje, drugi pružaju razne mogućnosti za učenje, vježbanje i pretraživanje podataka. Primjenom i implementacijom različitih vrsta medija (tiskanih te digitalnih) djeca imaju mogućnosti za stvaranje, ali i nadograđivanje svojih kognitivnih, socijalnih i kreativnih kvaliteta. Možemo reći kako korištenjem svih medija stvaramo temelje za poticanje cjelovitog razvoja (str. 26, 2017).

U odgoju i obrazovanju, prema Bognar i Matijević, najzastupljeniji su vizualni mediji poput slikovnica, knjiga, nastavnih listića, zidnih slika i crteža, mikrofilmova, modela, maketa i ostalih materijala za didaktičke igre (Bognar, Matijević, 2005, str. 332).

Kada govorimo o aktivnostima vezanim za materinski, ali i strani jezik te u aktivnostima glazbene kulture, najčešće se koriste auditivni mediji – CD-ovi i kasete (Bognar, Matijević, 2005, str. 337). Isti autori ističu kako angažiranje dvaju osjetila istovremeno (vid i sluh) osigurava efikasniju i učinkovitiju komunikaciju, za razliku od angažiranja samo jednog osjetila. Osjetila sluha i vida važna su za uporabu audiovizualnih medija. U audiovizualne medije ubrajamo zvučne nastavne filmove, televizijske emisije te multimedijски software na CD-u u (Bognar, Matijević, 2005, str. 338). U suvremenom kontekstu aktivnosti glazbene kulture sve se češće provode upotrebom suvremenih medija, npr. pametnih telefona i aplikacija za puštanje glazbe.

Nadalje, isti autori ističu kako nam mediji mogu poslužiti kao pomoćno sredstvo u odgojno-obrazovnom procesu, a možemo ih podijeliti na sljedeće kategorije; vizualni u koje spadaju slikovnice, zidne slike, nastavni listići, film; tekstualni u koje ubrajamo knjige, časopise, priručnike, rječnike, enciklopedije; auditivni u koje svrstavamo auditivne te magnetofonske zapise te audiovizualni mediji u koje spadaju nastavni filmovi, programirani materijali, kompjutori te multimedijalnost i Internet (Bognar, Matijević, 2005, str. 334).

Uz medije možemo vezati i četiri aspekta. Prvi aspekt je fiziološki i označava medij koji može biti vizualan, auditivni, taktilni te ofaktilni. Drugi aspekt tiče se fizičke komponente i odnosi se na tvar uz pomoć koje je moguće iskazati novu poruku (boja, ton, jezik). Treći aspekt vezan je uz tehnološku komponentu i tada je medij u službi posrednika između znakovne potrošnje i proizvodnje. Na samome kraju valjda navesti i sociološki aspekt koji medij percipira kao institucijsko-organizacijski okvir komunikacije (Biti, 1997, str. 213).

Ono što svakako treba uzeti u obzir kada govorimo o kvaliteti edukativnih sadržaja za djecu predškolske dobi jest činjenica da „djeca u različitim razvojnim razdobljima imaju različite potrebe i interese te uče na različite načine iz različitih medija i materijala”. Kvalitetni medijski sadržaji moraju u obzir uzeti uzrast djece. Isto tako, način prikazivanja sadržaja neophodno je prilagoditi njihovom kognitivnom razvoju. „Sadržaji koji su namijenjeni djeci predškolske dobi

trebaju: poticati djecu na interakciju, postavljati djeci zagonetke, pitanja ili im zadati određene zadatke te im dati dovoljno vremena za odgovor i rješenje zadatka; podizati samopouzdanje djece davanjem pohvala za odgovore na postavljena pitanja; ponavljati ključne poruke u medijskim sadržajima; poticati djecu na pjevanje, ples i vježbanje kroz ritam i pjesme koje će djeci privući pozornost; koristiti rime i jednostavan jezik s opisnim riječima te ljudske i životinjske likove; koristiti pozitivne uzore od kojih će djeca učiti i preuzimati obrasce ponašanja; izbjegavati neprimjerene sadržaje s nasilnim scenama i stereotipima; uključivati sve skupine društva pa tako i djecu s teškoćama u razvoju te pripadnike manjina” (Kolucki, Lemish, 2015, prema Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2021 str. 7).

Nedvojbeno je kako mediji danas mogu imati mnogostruku korist za djecu i mlade, pogotovo kada se upotrebljavaju na pozitivan i pravilan način. Kako bi se to ostvarilo, potrebna je dodatna edukacija te poticanje kritičkog mišljenja o medijima, odnosno, sustavni medijski odgoj koji izostaje u hrvatskom obrazovnom sustavu (Malek, 2018. str. 236).

Međutim, ono što Ciboci, Kanižaj i Labaš ističu jest činjenica da se roditelji i odgojitelji u dodiru s novim digitalnim medijima osjećaju razoružano. Svjesni su kako mediji zauzimaju sve važniju ulogu u životima djece, ali boje se novih medija zbog toga što ih ne poznaju dovoljno te ne znaju što konkretno djeca rade s medijima (Ciboci, Kanižaj, Labaš, 2009. str. 34).

Važno je naglasiti da su dječji vrtići i odgojno-obrazovne ustanove prvi korak u obrazovanju djece. Stoga je bitno da osoblje bude educirano kako bi moglo pronaći prikladne i kvalitetne načine i strategije rada kako bi medije, posebno nove medije, iskoristili kao poticaj za različite odgojno-obrazovne aktivnosti, uključujući i likovne.

U nastavku rada slijede definirani pojmovi dječjeg likovnog stvaralaštva te kako mediji mogu utjecati na likovne aktivnosti.

8. DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO

Kao što je već ranije rečeno, dječje likovno stvaralaštvo je proces u kojem djeca izražavaju svoje osjećaje, ideje i doživljaje putem likovnih aktivnosti. To uključuje crtanje, slikanje, oblikovanje te druge likovne tehnike. Likovno stvaralaštvo djeci pruža mogućnost da istražuju svoju kreativnost, razvijaju motoričke vještine, potiču maštu i izraze svoju individualnost. Kroz likovne aktivnosti, djeca također razvijaju percepciju boje, oblika, linije i prostora te uče o umjetnosti i svijetu oko sebe. Dječje likovno stvaralaštvo ima važnu ulogu u razvoju djece, potiče njihovu emocionalnu i intelektualnu rast te doprinosi razvijanju njihovog identiteta i samopouzdanja.

Likovni jezik odnosno likovni izraz djeteta urođena je sposobnost izražavanja, točnije, komuniciranja i oblikovanja. Ta sposobnost je produkt njegova prirodnog potencijala nastalog kao spoj spontane interakcije djetetove vanjske okoline i unutarnjeg svijeta. Dijete, tijekom likovnog izražavanja, koristeći različite oblike, prikazuje one sadržaje koji proizlaze iz njegove vlastite svijesti, a rezultat su individualnih ideja, poimanja i viđenja. Likovne stvaralačke sposobnosti razvijaju se, ali i oslabljuju ovisno o stupnju individualnosti koja je ponuđena djetetu. Međutim, neovisno o svemu, djeca likovnim izražavanjem konstantno razvijaju, ali i osnažuju svoje sposobnosti i vještine percipiranja, poimanja i predočavanja te stvaranja i oblikovanja. „Likovni jezik ili likovni izraz djece data je i urođena sposobnost izražavanja-komuniciranja i oblikovanja. Ona se razvija iz prirodnih potencijala dječjeg bića, u vidu spontane interakcije unutrašnjeg svijeta djeteta i njegove vanjske okoline.“ (Belamarić, 1986, str. 13)

Grgurić i Jakubin navode da se „dijete likovno izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje. S druge strane oduševljava ga materijal s kojim radi i sam proces rada te neposredna percepcija i pokreti. Za dijete su bitni doživljaj i akcija“ (1996, str. 27).

Isti autori također navode kako su obilježja dječjeg izraza „spontanost, ekspresija, skladnost, ritmičnost, što se očituje u svladavanju realnog i fantastičnog. Svejedno je da li dijete upotrebljava olovku, boju ili glinu, uvijek nastaje ista osnovna forma unutar pojedine faze likovnog razvitka.“ (Grgurić, Jakubin, 1996. str. 29)

Kako bismo mogli točno protumačiti dječji likovni izraz, neophodno je poznavati dječje spoznajne sposobnosti kao i kognitivna ograničenja (Grgurić, Jakubin, 1996, str. 27-29). Dobrila

Belamarić ističe kako se u dječjim likovnim radovima često pojavljuju neki oblici, tumačenja i pojave koji su „izdvojeni kao konstanta i zakonitost“, a predstavljaju određene faze razvoja djeteta, odnosno logike dječjeg razmišljanja (Kroflin, Nola, Posilović, Supek, 1987, str. 114).

Sve što je navedeno svakako bi trebalo uzeti u obzir, pogotovo kada planiramo (nove) medije iskoristiti kao poticaje u odgojno-obrazovnom procesu, za dječje likovne aktivnosti.

9. MEDIJI U AKTIVNOSTIMA LIKOVNE KULTURE

Budući da su mediji postali neizostavni dio naše svakodnevice i lako dostupni, sve više sadržaja je usmjereno prema djeci mlađe dobi, uključujući i rane i predškolske uzraste. Stoga, važno je iskoristiti medije kao sredstvo motivacije za različite aktivnosti, uključujući i likovne aktivnosti.

Odgojno-obrazovni rad složeni je proces koji ovisi o mnogobrojnim značajkama metodičkog polja. Odgojno-obrazovni rad u kontekstu likovne kulture važan je za razvoj djece rane i predškolske dobi. Metodika likovne kulture omogućuje nam utvrđivanje pojmova i zakonitosti procesa vezanog uz razvoj djeteta. Ovom metodikom možemo ukazati na odgojnu, terapeutsko-meditativnu te likovno-stručnu ulogu koju sadrže likovne aktivnosti. Pomoću likovne kulture djeca mogu upoznati umjetnost, razvijati vlastitu likovnu kreativnost, ali i njegovati vlastiti odnos prema likovnim vrijednostima. Jednako tako, likovna kultura djeci pruža mnoštvo mogućnosti, kako za cjelokupni, tako i za razvoj raznovrsnih sposobnosti (Herceg, Rončević, Kalvaris, 2010, str. 44).

Roditelji, učitelji i odgojitelji, ali i mediji mogu usmjeravati te poticati dječju kreativnost. „Put na kojem bi se djetetove stvaralačke mogućnosti kontinuirano podsticale na svim uzrastima pretpostavlja kvalitativno bogatstvo motivacijskih sadržaja koji bi obuhvatili; realnost životnog, prirodnog i društvenog okvira; realnost likovnih medija i strukturalnu vrijednost likovnih elemenata u njihovim kompozicijskim varijantama; područje unutarnjeg svijeta; likovno-tehničke postupke unutar zahtjeva što ih postavljaju pojedine likovne discipline“ (Grgurić, Jakubin, 1996. str. 101).

Ono što također navode isti autori jest činjenica da je kod poticanja kreativnosti djece potrebno pripaziti na djetetove razvojne faze. Upravo nepoštivanje faza razvoja može dovesti do dječjeg stagniranja ili nazadovanja – opasnost da dječje likovno stvaralaštvo „krene putem pragmatičnosti ili putem apstraktnog formalizma“ (Grgurić, Jakubin, 1996. str. 101).

S druge strane, Herceg, Rončević i Kalvaris navode kako su mediji osnovna sredstva koja zapravo predstavljaju pomagala/alate u odgojno-obrazovnom procesu. Isto tako, ističu i važnost primjerenosti tih sadržaja. Povrh standardnih likovnih tehnika treba iznijeti i činjenicu da postoje i druga tehnička pomagala i sredstva koja omogućuju likovnim aktivnostima veću efikasnost kod upoznavanja djece s novim načinima i tehnikama pri usvajanju određenog sadržaja (2010, str. 91). Isti autori navode kako je jedna od najvažnijih funkcija likovnog odgoja uvođenje djece u svijet umjetnosti. Odgojitelj ima izrazito važnu ulogu kada govorimo o likovnom odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi. Oni su ti koji oni promišljaju, planiraju, provode i vrednuju odgojno-obrazovni rad te prikupljaju, izrađuju i održavaju sredstva koja koriste u radu.

Iako znamo da mediji mogu pozitivno utjecati na dječji cjelokupni razvoj, na određene kognitivne sposobnosti, ponašanja i stavove, jednako tako imaju utjecaj i na likovni razvoj djeteta. Mediji mogu obogatiti život djece, potaknuti maštu i kreativnost, proširiti obrazovanje i znanje, no, nažalost, više je slučajeva gdje mediji ometaju dječje stvaralaštvo i spontanost (Kolucki i Lemish, 2013, str. 9).

Međutim, mediji djeci često serviraju sve što požele zbog čega se ne javlja potreba za stvaranjem nečeg novoga. Rezultat toga je pasivnost u stvaralaštvu. Čak i kad iskazuju interes za likovnim izražavanjem, u dječjim se radovima mogu primijetiti sheme koje su vidjeli na televiziji ili internetu. Djeca nesvjesno pohranjuju ono što vide u svojoj svijesti i, zatim, misle da stvaraju nešto novo, nešto što netko drugi nije već stvorio. Ono što također utječe na dječje stvaralaštvo jesu dječji proizvodi koje susreću svakodnevno. Kutije dječjih žitarica, čokoladice i sokovi te ostali proizvodi koje djeca konzumiraju utječu na njih - bilo svjesno ili nesvjesno. Na taj način dijete zapravo kroz svoje stvaralaštvo pokušava rekreirati ono što je vidjelo, a ako te ne izgleda onako kako to izgleda na tim proizvodima, postaje nezadovoljno (Lajtman, 2017 str. 18).

Pogledajmo u nastavku radove djece te kakav su utjecaj mediji imali na dječje likovno stvaralaštvo

10.METODOLOGIJA

Istraživanje koje je provedeno je kvalitativno. Korištena je studija slučaja i primjenjena metoda opservacije sa sudjelovanjem. Istraživanje se provodilo u jednom dječjem vrtiću, dječjem vrtiću Cvrčak Knin sa djecom iz 4 različite skupine od siječnja do travnja 2022. godine. Ispitanici su djeca rane i predškolske dobi od 4- 7 godina, ukupno je sudjelovalo 90 djece.

Prema Miočić, 2018. studija slučaja predstavlja široko primjenjivanu istraživačku strategiju koju obilježava njen fleksibilan dizajn. Kada studija slučaja počiva na promatranju pojedinca i njegove jedinstvenosti radi se o kvalitativnom istraživačkom pristupu: "Kvalitativni pristup proučava fenomene u njihovom prirodnom okruženju nastojeći im dati smisao i protumačiti ih sukladno značenju koje im pridaju ljudi" (Miočić, 2018, str.177.). Temelji kvalitativnog pristupa istraživanju jesu intervjui, osobna iskustva pojedinca, opažanja, analiza dokumenata i sličnih izvora u kojima su opisani događaji koji obilježavaju život pojedinca. Na ovaj način proučavaju se subjekti iz povijesne i socijalne perspektive nastojeći pritom razumjeti značenje njihovih postupaka i interpretirati svakodnevna ljudska životna iskustva. Studija slučaja strategija je koja sveobuhvatno doprinosi znanju o individualnim ili grupnim društvenim fenomenima. Koristeći metodu studije slučaja nastojimo istražiti jedinstvenost i složenost određenog slučaja intenzivnim i holističkim pristupom fenomenu. U metodologiji studije slučaja istraživač samostalno odabire tehniku za prikupljanje i analizu podataka o predmetu istraživanja.

10.1. Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je utvrditi može li se u dječjem likovnom izričaju uočiti utjecaj medija na djecu rane i predškolske dobi.

10.2. Istraživačka pitanja

1. Jesu li medijski sadržaji zastupjeni u lik. uradcima djece rane i predškolske dobi?

2. U kojoj mjeri su medijski sadržaji zastupljeni u likovnim uradcima djece rane i predškolske dobi?

10.3. Hipoteze

H1: Mediji imaju utjecaj na likovno izražavanje djece.

H2: Mediji imaju manji utjecaj na likovno izražavanje djece mlađe dobi.

10.4. Zadaci istraživanja

Na osnovu prikazanog edukativnog medijskog sadržaja prikazati utjecaj medija na likovnim uradcima djece.

10.5. Varijable

Zavisne: zastupljenost medijskog sadržaja, dob

Nezavisne: broj djece u skupini

10.6. Uzorak

Ukupno je sudjelovalo 90 djece u dobi od 4 do 7 godina (djeca mlađe, srednje i starije odgojne skupine)

10.7. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno u četiri vrtićke skupine dječjeg vrtića Cvrčak Knin, u periodu od 4 mjeseca (od siječnja do travnja 2022.) djeci su ponuđena dva edukativna sadržaja na temelju kojih je prikupljeno 83 likovna uradka djece. Radovi su analizirani i zatim kodirani prema stupnju utjecaja medijskog sadržaja kodovima 2, 1, 0.

2- vidljiv utjecaj medija

1- manje vidljiv utjecaj medija

0- nije vidljiv utjecaj medija

11. REZULTATI I RASPRAVA

Tablica 1. Prikaz razine izražavanja utjecaja medija u dječjim likovnim uradcima

Djeca dobi od 4-7 godina					
2		1		0	
f	%	f	%	f	%
41	49%	14	16%	28	33%

Istraživačko pitanje : U kojoj mjeri su mediji zastupljeni u likovnim uradcima djece rane i predškolske dobi?

U tablici 1. nalaze se 83 likovna rada djece u dobi od 4- 7 godina koja su smještena u 3 skupine. Prva skupina označena brojem 2 odnosi se na radove u kojima je vidljiv utjecaj medija i ukupno sadrži 41 dječji rad. Na tim likovnim radovima svi uočeni motivi prepoznati su kao motivi iz ponuđenih medijskih sadržaja. Ovo su radovi koji ukazuju na najveći utjecaj medija.

Druga skupina označena brojem 1, odnosi se na radove u kojima je manje vidljiv utjecaj medija, ukupan broj tih radova je 14. Na tim likovnim radovima djeca prikazuju neke motive iz ponuđenih medijskih sadržaja ali im daju nove uloge i stvaraju svoju priču.

Treća skupina označena 0, odnosi se na radove u kojima nije vidljiv utjecaj medija, takvih radova je 28. Djeca na tim radovima prikazuju motive iz mašte, a ne iz priloženih sadržaja, uglavnom se tu radi o radovima djece rane dobi. Gledajući ukupne rezultate možemo uočiti da mediji imaju značajan utjecaj na likovno izražavanje djece.

12. ANALIZA DJEČJIH LIKOVNIH RADOVA

Uz priložen medijski sadržaj svi dječji likovni radovi su crtani tehnikom prema samostalnom izboru djeteta isto kao i odabir motiva. Radovi su odabrani prema principu egzemplarnosti.

12.1. Veliki utjecaj medija

Slika 1, Marin (6 godina)

Dječak u likovnom radu koristi tehniku pastelne boje. Crtež vjerodostojno prikazuje scenu iz crtтанog filma gdje se Mišo i Robin voze vlakom ispod zemlje. U crtežu prevladavaju primarne i sekundarne boje. Crtež je u većini ispunjen, ostavlja jako malo praznog prostora. Na crtežu prevladavaju višestruke horizontalne i vertikalne linije. Zatvorenim krugom crta kotače koje popunjava crnom višestrukom horizontalnom linijom. Potezi su velikim dijelom crteža naglašeni. Likove Miše i Robina prikazuje zatvorenim krugom, crta im i uši, ali ekspresija lica im nije vidljiva. Na crtežu je vidljiv veliki utjecaj medija, jer ne dodaje ni jedan drugi motiv koji nije prikazan u crtiću.

Djetetov komentar na rad:

Odgovitelj: „Što ti predstavlja ovo u sredini crteža?“

Dijete: „Vrata iza kojih je dinosaur.“

Slika 2, Irena (6 godina)

Djevojčica u likovnom radu koristi tehniku drvene bojice. Na papiru ne ostavlja prazan prostor, te prikazuje likove crtića koji se voze u vlaku. Koristi kontrast toplo-hladnih boja. Na crtežu prevladavaju višestruke horizontalne linije. Likovi Miše i Robina prikazani su zatvorenim krugovima iscrtkanim jednom linijom, vidljive su ekspresije lica prikazane jednostrukim zaobljenim linijama. Vlak prikazuje jednostrukim vertikalnim i horizontalnim linijama, koji je ispunjen plavom horizontalnom linijom. Potezi su velikim dijelom crteža naglašeni. Na crtežu je vidljiv veliki utjecaj medija jer se svi motivi nalaze u priloženom crtanom filmu.

Odgojitelj: „Gdje ovaj vlak putuje?“

Dijete: „Putuje u zemlju.“

Slika 3, Ante (7 godina)

Dječak u likovnom radu koristi tehniku pastele. Crtež prikazuje kuću Miše i Robina, rupu, te Mišu u nenaglašenoj žutoj boji. Crtež je podijeljen na dva dijela s jednostrukom horizontalnom smeđom linijom. U gornjem dijelu crteža prikazana je kuća, sunce i nebo, gdje prevladavaju primarne i sekundarne boje. Primjećujemo kretnje impulzivnog pokreta kojima dominira plava boja. Kuća je prikazana jednostrukim smeđim vertikalnim i horizontalnim linijama, a za krov se koristi smeđim jednostrukim dijagonalnim linijama. U donjem dijelu crteža koristi sekundarne i tercijarne boje. Koristi iste linije kao i u gornjem dijelu, ali potezi nisu toliko naglašeni. Na papiru ne ostavlja prazan prostor. U ovom likovnom radu koristi vertikalnu perspektivu gdje nam prikazuje dubinu, ono što je niže bliže, a ono što je iznad toga je dalje. U ovom crtežu vidljiv je utjecaj medija.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Gdje je Robin na crtežu?“

Dijete: „Već je upao u rupu.“

Slika. 4, Leonarda (6 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi su drvene boje. U središtu crteža stavlja likove iz crtanog filma, Peppu Pig i njenu obitelj. Na radu prevladava roza boja, sekundarna, koja odgovara likovima iz prikazanog crtanog filma. "Mama" i "tata" smješteni su prema sredini crteža dok su djeca smještena pri dnu crteža. U prikazu likova korištene su nepravilne zatvorene linije za oblik glave, kod "tate" i Georga i za tijelo. Kod "mame" i Peppe korišten je oblik trokuta za tijelo. Ruke i noge su prikazane okomitim i vodoravnim linijama s detaljima prstiju na rukama te stopala na nogama. Na glavi uočavamo detalje njuške i uha. Ekspresija lica likova je vesela, dijete se koristi zakrivljenom linijom za osmijeh. U gornjem desnom kutu rada obrisnom linijom nacrtano sunce, vertikalnim linijama iscrtane zrake. Sunce ispunjeno žutom, osnovnom bojom.

S obzirom da djevojčica na crtežu prikazuje motive iz priloženog crtanog filma pretpostavka je da je crtež nastao pod velikim utjecajem medija.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Tko je to na crtežu?“

Dijete: „To su mama, tata, Peppa i mali George , idu u šetnju.“

Slika 5, Jakov (6 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi kombinirana je tehnika drvenih i pastelnih boja. Na crtežu dominiraju osnovne i sekundarne boje, crvena i zelena. Nacrtao je lik zmaja koji je smješten u sredini te dominira radom. Prikazan je oblikom četverokuta dok su udovi oslikani višestrukim horizontalnim i dijagonalnim linijama. Na donjim udovima, nogama, uočen detalj kandža, istaknut okomitim linijama. Jedno oko iscrtano cik-cak linijom dok je drugo zaobljenom zatvorenom. Usta označena dvostrukom zaobljenom linijom. Pastelne boje nanese su intenzivnim pokretima rukom. Crvena boja uočljivija na radu, smještena na lijevoj strani crteža, predstavlja vatru. Pretpostavka je da je dječak koristio motive iz prikazanog filma te da je rad nastao pod velikim utjecajem medija no vidljiva je i mašta djeteta u radu (zmaj nepravilnog oblika očiju).

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Što si to nacrtao?“

Dijete : „Zmaja koji čuva blago.“

Slika 6, (Nika, 6 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi je tehnika pastelnih boja. Radom ispunjava cijelu podlogu. Koristi osnovne i sekundarne boje. Vodoravnim crtama označava liniju neba i tla. Plavom bojom obilježava nebo a zelenom tlo (travu). U središtu crteža nalazi se kućica koja je oslikana upotrebom kvadrata za zidove te trokuta za krov. Manje kvadrate i pravokutnike koristi za oslikavanje prozora i vrata na kući. Na vratima uočavamo detalj kvake. Lik prašćića Georga oslikan je krugovima za glavu i nepravilnom zatvorenom linijom za tijelo. Udovi su prikazani vodoravnim i okomitim crtama. Na glavi uočavamo detalje ušiju i njuške, dok su na licu vidljivi oči i zakrivljena linija za osmijeh. Također na nogama vidljiv detalj stopala. U lijevom gornjem kutu rada oslikano sunce, ispunjeno žutom, osnovnom bojom, zrake vertikalnom linijom.

Prema crtežu pretpostavka je da je dijete pod velikim medijskim utjecajem.

Djetetov komentar na rad:

Djevojčica: „Nacrtała sam Georga, šetao je livadom i sada se vraća kući.“

Slika 7, Mihaela (7 godina)

Likovna tehnika koju dječak koristi je kombinirana tehnika drvene i pastelne boje. Rubne linije označava drvenim bojom a potom ih ispunjava pastelnim. Cijela površina rada je ispunjena. Prevladava sekundarna zelena boja i osnovna plava. U središtu crteža istaknut lik zmaja, ispunjen zelenom bojom. Pastelna boja nanescena intenzivnim pokretima ruke. Zmaj "nepravilnog" oblika, udovi iscrtani vodoravnim i okomitim linijama. Na leđima zmaja, cik-cak linijom, označene zmajeve bodlje. Na licu oslikana četiri detalja, zaobljenih, zatvorenih linija koja predstavljaju oči dok zakrivljena linija predstavlja osmijeh. Na crtežu vidimo detalje neba, ispunjene plavom bojom dok žuta boja na ovom radu predstavlja tlo. Zapažamo detalj prozora u obliku pravokutnika, također plavom bojom ispunjen sa prikazom sunca "izvan" prozora. Kao najmanji detalj na slici uočavamo kućicu, u donjem desnom kutu crteža. Istaknuta je crvenom, osnovnom bojom, ispunjena detaljima prozora i vrata. Pretpostavka je da je crtež nastao pod velikim utjecajem medija ali i mašte dječaka što je vidljivo po detaljima na liku zmaja.

Djetetov komentar na crtež:

Odgojitelj: „Što si to nacrtao?“

Dijete: „Nacrtao sam velikog i snažnog zmaja, ima velike bodlje.“

12.2. Manje vidljiv utjecaj medija

Slika 8, Mihael (4 godine)

Likovna tehnika koju dijete koristi su pastelne boje. U ovom radu prisutne su primarne i sekundarne boje koje se većinom ne preklapaju i ne miješaju, već svaka zasebno ispunja određeni dio lika prikazanog na crtežu. Dominiraju crvena, narančasta i žuta boja, koje su ravnomjerno raspoređene, a u jednom dijelu nacrtanog lika pojavljuje se zelena boja, koja dodaje dinamičnost i stvara dojam ozbiljnosti prikazanog lika. Prevladavaju višestruke, neprekinute i većinom horizontalne linije koje su kratke i naglašene kako bi ispunile određeni dio tijela "dinosaurusa". Tijelo prikazanog lika sastavljeno je od dvije međusobno spojene nepravilne elipse. Veća elipsa obrubljena je tankom, crnom linijom, a druga, manja, žutom, višestrukom, dijagonalnom linijom. Na obje elipse dječak je dodao veći broj kratkih crnih jednostrukih linija koje predstavljaju udove dinosaurusa. Papir je djelomično ispunjen. Na sredini se nalazi glava na kojoj nisu ucrtani dijelovi lica. Pretpostavka je da su u ovom slučaju za funkciju nacrtane figure bile relevantne samo upečatljive boje i oblik tijela. Dijete na crtežu prikazuje motiv iz priloženog crtanog filma, koji za njega ima veću važnost i upečatljiviji je od ostalog sadržaja. To čini na sebi svojstven način, bez pokušaja imitacije dinosaurusa prikazanog u crtanom filmu.

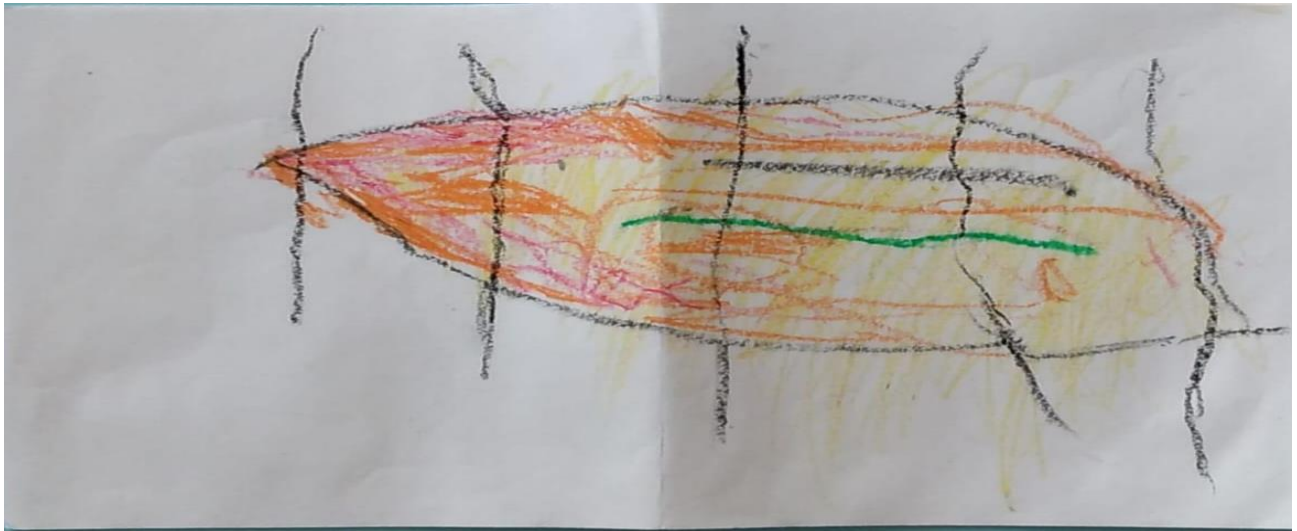
Djetetov komentar na rad:

Dijete: „Ovo sam nacrtao dinosaura, to mu je glava." (*pokazuje na žutu elipsu*)

Odgojitelj: „Zašto si odlučio nacrtati dinosaura?"

Dijete: „Zato jer se volim igrati toga."

Slika 9, Bepo (4 godine)

Likovna tehnika koju dijete koristi je kombinirana: pastelne i drvene boje. Na ovom radu dominiraju primarne i sekundarne boje kojima su prikazane različite vrste šara: višestruke vertikalne i horizontalne linije, zakrivljene otvorene i zatvorene linije, te jednostruke vertikalne linije. Prvotno je nastao crni elipsasti oblik, koji predstavlja vlak, a pridružene su mu jednostruke vertikalne linije koje predstavljaju tračnice. U početku je ispunjavanje nacrtanog objekta pastelnim bojama bilo pažljivo, precizno i naglašeno, iako su korištene različite vrste šara. Kasnije, dijete uzima žutu drvenu bojicu i ostatak "vlaka" boji neprekidnom vertikalnom linijom, koja prelazi preko crne linije. Papir je djelomično ispunjen, bez linije tla i neba, a "vlak" je pozicioniran pretežno na desnoj gornjoj strani papira. Dijete na crtežu prikazuje motiv iz priloženog crtanog filma, a javljaju se i tonovi tj. boje koje prevladavaju u prikazanom sadržaju. Međutim, za vrijeme razgovora s odgojiteljem dijete ne pokazuje interes za radnjom crtanog filma, već priča samo o prikazanom motivu koji je nacrtao.

Djetetov komentar na rad:

Dijete: “Voze se u vlakiću.”

Odgojitelj: “Tko se vozi u vlakiću?”

Dijete: “Vlak se vozi se po tračnicama, on ide preko tračnica, kao kod nas u sobi.”

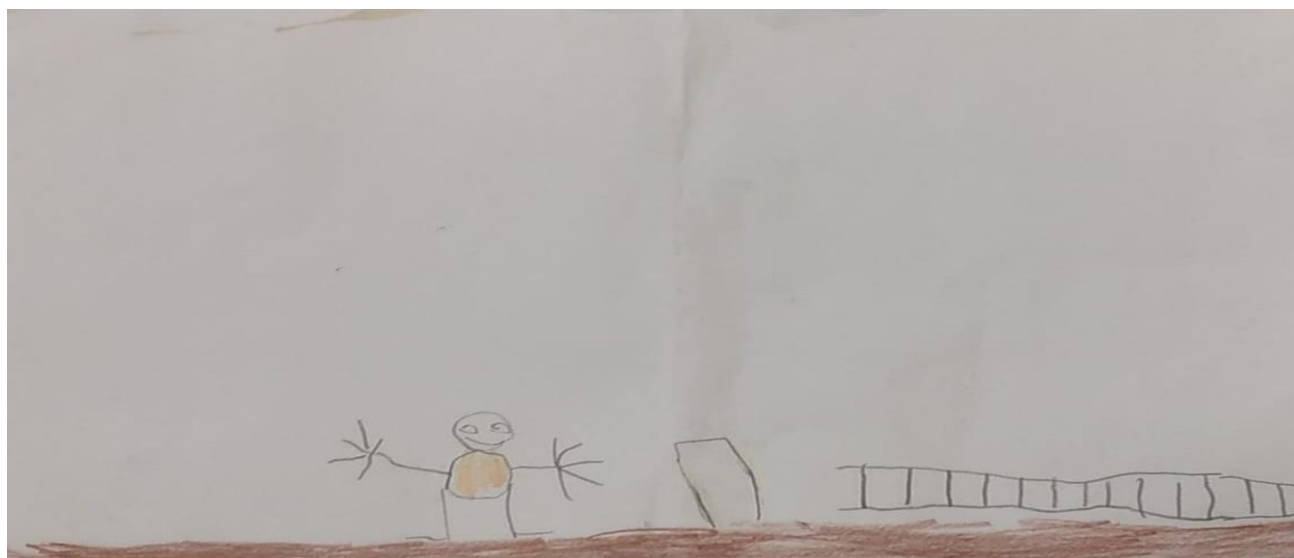
Slika 10, Marko (5 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi su pastelne boje. Na ovom radu dominiraju primarne boje, točnije, crvena i žuta boja, koje prekrivaju cijeli papir. Dijete se u crtanju služi prvenstveno crvenom bojom uz snažan pritisak na papir. Neprekinutim, vertikalnim, horizontalnim i cikcak linijama, prati rub papira i crta crveni pravokutnik, čije središte potom boji žutom bojom. U samom centru papira, na žutoj podlozi, nalaze se likovi Miše i Robina, također obojeni crvenom bojom. S lijeve strane nalazi se lik mačka Miše, koji je prikazan kako drži lopatu kojom kopa rupu u zemlji. Lopata je prikazana zatvorenom kružnicom iz koje prema smjeru glave ide dijagonalna jednostruka linija. Glava je nacrtana u obliku nepravilne kružnice iz koje se pružaju četiri vertikalne jednostruke linije koje predstavljaju četiri noge. Na glavi su također jednostrukim zaobljenim linijama ucrtane uši. Trup izostaje s crteža, a pretpostavka je kako

dječak nije imao mjesta ucrtati oči, njušku i usta, jer je kružnica koja predstavlja glavu premalena. Na desnoj strani prikazan je lik Robina, koji također ima lopatu sa svoje desne strane. Glava je gotovo identična kao kod mačka Miše, ali kod Robinovog lika primjećuje se pojava trupa kao dvije vertikalne linije, na koje se (uz glavu) nadovezuju dvije kraće dijagonalne linije, a predstavljaju krila. Proporcije samih figura Miše i Robina su usklađene sa cijelim crtežom, ali potrebno je naglasiti kako dominantnost i pritisak na papir crvenom bojom uz dodatni crni okvir koji je dječak na kraju nadodao, mogu biti znak agresije, uznemirenosti ili straha. Dijete na crtežu prikazuje motiv iz priloženog crtanog filma, ali s crteža izostaju ključni elementi koji predstavljaju temu prikazanog edukativnog sadržaja kao npr.: dinosauri, tračnice, vlak itd.

Djetetov komentar na rad:

"Ptić i mačak su kopali zemlju i tražili blago, pa su upali u rupu."

Slika 11, Mia (5 godina)

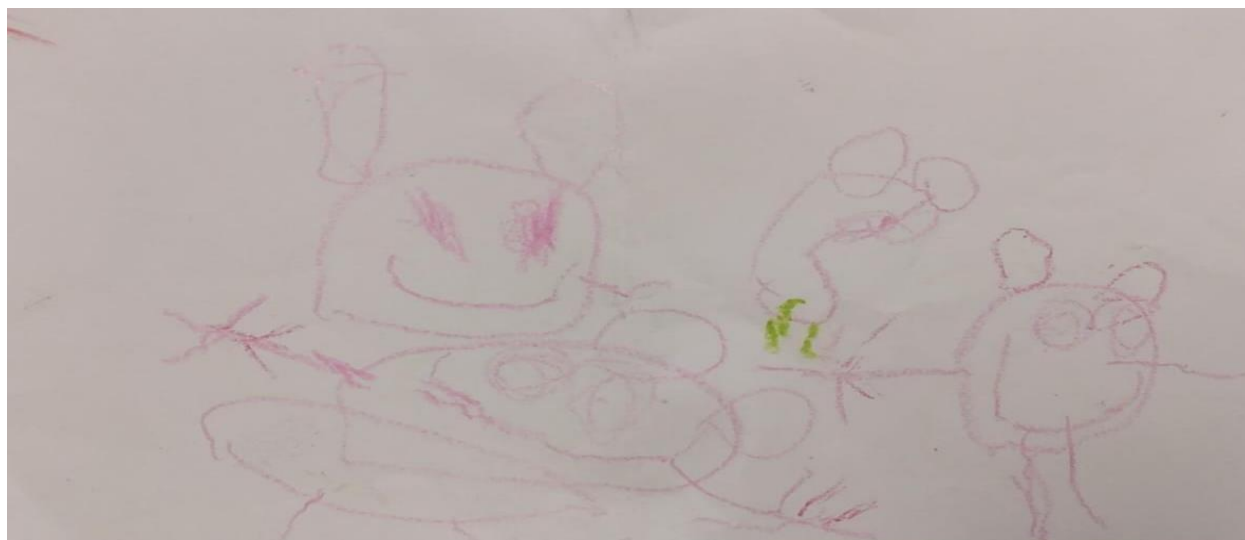
Likovna tehnika koju dijete koristi je kombinirana: grafička olovka i drvene boje. Na ovom radu dominiraju sekundarne boje. Papir je djelomično ispunjen; uz donji rub, smeđom bojom, ucrtana je linija tla, na kojoj su s desne strane kombinacijom dviju horizontalnih i mnoštva malih

vertikalnih linija prikazane tračnice, a koje su blago odignute od linije zemlje; lijevo od tračnica se nalazi pravokutni oblik koji s jedne strane zatvara sama linija tla, a pretpostavka je da predstavlja vlak. Na lijevoj strani papira, na liniji tla, nacrtana je ljudska figura koja predstavlja ptica Robina. Lik Robina prikazan je kao konvencionalna figura. Glava i trup nacrtani su kao dvije kružnice, a može se primjetiti kako je glava manja od trupa. Na glavi su nacrtane oči i usta, a ekspresija lica je vesela; prisutan je osmijeh. Ruke i noge izlaze iz trupa kao dvije horizontalne i vertikalne linije uz detalje dlanova i stopala; na dlanovima je prikazan točan broj prstiju, a trup je dodatno ispunjen žutom bojom. Iako je papir djelomično ispunjen, elementi koji čine crtež, precizni su i umjereno naglašeni. Dijete na crtežu prikazuje motiv iz priloženog crtanog filma, ali primjećuje se potraga za konceptom oblika kojim se može prikazati određeni lik. Djevojčica dakle prikazuje lik ptica, na njoj, u tom trenutku, poznatiji način, kroz ljudsku figuru.

Djetetov komentar na rad:

"Robin na tračnicama."

Slika 12, Bepo (4 godine)

Likovna tehnika koju dijete koristi su pastelne boje. Na ovom radu dominiraju sekundarne boje, točnije roza boja, koja odgovara likovima iz prikazanog crtanog filma. Papir je gotovo u cjelosti ispunjen, a figure su nacrtane umjereno naglašenim linijama, bez linija tla i neba. Na crtežu se nalaze četiri lika: Peppa Pig i njena obitelj. S lijeve strane dječak je nacrtao Peppu i njenu mamu, a s desne brata Georgea i tatu. Može se primjetiti kako je dječak u fazi prelaska crtanja figure iz

oblika cefalopoda u konvencionalnu figuru. Naime, figura Peppe (dolje lijevo) ima razdvojenu glavu od trupa u obliku dviju kružnica; noge su prikazane kao dvije vertikalne linije koje izlaze iz trupa, a ruke, iako još uvijek izlaze iz glave, što je karakteristično za figuru cefalopoda, imaju detalj točnog broja prstiju. Svi likovi na crtežu imaju na licu ucrtane oči, usta i uši, a ekspresija lica je vesela, točnije usta su nacrtana zakrivljenom jednostrukom linijom koja prestavlja osmijeh. Dijete prikazuje motiv iz priloženog crtanog filma, ali nadodaje figuru mame, koja se u prikazanom crtanom filmu ne pojavljuje.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: "Tko je to na crtežu?"

Dijete: "To je Pepa, mama i tata...i George"

Odgojitelj: "Što rade Peppa, George, mama i tata?"

Dijete: "Peppa i George spavaju, mama ih čuva."

Slika 13, Bruno (4 godine)

Likovna tehnika koju dijete koristi su pastelne boje. Na ovom radu prisutne su primarne i sekundarne boje koje se ne preklapaju i ne miješaju, već svaka zasebno ispunja određeni dio papira, a na cijelom papiru kojišten je snažan pritisak pastelnom bojom. Prisutna je plava linija neba i ,u donjem desnom kutu, zelena linija tla. Gotovo cijela lijeva strana papira, ispunjena je intenzivnim, naglašenim, zaobljenim potezima ljubičaste boje koja predstavlja ocean. Na desnoj

strani papira između linije neba i tla prikazan je zeleni lik zmaja u obliku cefalopoda; glava je nacrtana kao zatvorena kružnica unutar koje su ucrtane zelene oči i višestruke crvene linije, a iz glave u obliku vertikalnih linija uz detalj stopala prikazane su zmajevе noge. Dijete je na crtežu prikazalo motiv iz priloženog crtanog filma, koji je na njega ostavio najsnažniji dojam.

Djetetov komentar na rad:

Odgovitelj: "Tko je to na crtežu?"

Dijete: "To je Peppin zmaj na moru...ima vatru"

Slika 14, Lucija (6 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi su pastelne boje. U ovom radu prisutne su primarne i sekundarne boje. Papir je gotovo u potpunosti ispunjen raznim motivima; prisutna je linija neba na kojem se nalazi sunce, kao i linija tla, u zelenoj boji, a na koju su redom s lijeva na desno smješteni: Peppina mama, brat George i Peppa. Figura kojom djevojčica prikazuje mamu u potpunosti ima karakteristike ljudske figure; mama je nacrtana kao konvencionalna figura s

razdvojenim trupom i glavom; na glavi su nacrtane oči, osmijeh i nos, kao i duga crna kosa, dok je trup prikazan u obliku trokuta i ispunjen crvenom bojom. Ruke i noge prikazane su kao jednostruke vertikalne i horizontalne linije u žutoj boji. Figure Georgea i Peppe, prikazane su vjernije onima u crtanom filmu; trup je također napravljen u obliku trokuta, ali na glavama koje su prikazane kao kružnice pojavljuju se okrugle i trokutaste uši; ekspresija lica također je vesela. Figura brata Georgea dodana je naknadno, te je u želji da dovrši crtež odabrala crnu boju. U samom centru papira, na liniji tla, prikazana je crvena kuća s detaljem prozora i crvenom bojom ispunjen krov, a na desnoj strani prikazano je deblo stabla, u deblu stabla je također prikazan detalj duplje, kao crnom bojom ispunjena kružnica. Dijete na crtežu prikazuje likove iz priloženog crtanog filma, ali daje im novu ulogu i stvara novu priču.

Djetetov komentar na rad:

“To je Peppa u šetnji s mamom i bratom. Pojeli su ručak i onda...išli su skupa ispred.”

12.3. Nije vidljiv utjecaj medija

Slika 15, Pia (4 godine)

U likovnom radu djevojčice Pie prevladavaju narančasta i zelena boja. Korištena je tehnika drvene bojice. Crtež je prikazan samo u tragovima i šarama, bez detalja. Postoje naznake linije

neba dok linija tla još nije vidljiva. Papir nije potpuno iskorišten, dijete se koristi uglavnom višestrukim vertikalnim i dijagonalnim linijama.

Kroz razgovor sa djevojčicom potvrđeno je da djevojčica ne koristi motive iz priloženih medijskih sadržaja već po vlastitom izboru.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Što se nalazi na crtežu?“

Dijete: „To su more i mama“

Odgojitelj: „Zašto si nacrtala mamu?“

Dijete: „Jer želim“.

Slika 16, Helena (4 godine)

U crtežu djevojčice Helene prevladava zelena boja, detalje oslikava smeđom i ljubičastom bojom. Likove „mame i tate“ ispunjava zelenom bojom koja asocira na mir i optimizam. Oči, usta, nos, kosa i stopala su detalji koje primjećujemo na crtežu. Ekspresiju lica prikazuje sa detaljima osmjeha. Djevojčica koristi oblike nepravilnog kruga za glavu i pravokutnika za tijelo, a cijeli crtež uokviren je zelenom linijom što bi moglo označavati da se nacrtane osobe nalaze u određenom prostoru koji je također nacrtan zelenom bojom. Stopala crta u obliku spiralnih linija.

S obzirom da ne prikazuje likove ni događaje iz ponuđenih crtanih filmova, pretpostavka je da je crtež nastao iz prethodno zamišljene ideje.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Koga si nacrtala na ovom crtežu?“

Dijete: „Moja mama, tata i seka. Oni su došli sada po mene.“

Slika 17, Marta (5 godina)

Djevojčica u likovnom radu koristi tehniku pastel. Odabire žarke boje, (žuta, crvena, plava i zelena). U središte crteža stavlja likovni prikaz srca koji veličinom dominira na crtežu. Vidljive su višestruke horizontalne linije neba i tla. U lijevom kutu nalazi se lik sunca kojem dijete dodaje detalje očiju, nosa i usta. Ekspresija „lica“ sunca je sretna, boje koje su korištene okarakterizirala je kao vesele. Bojom je oslikan cijeli papir, prazni prostor obojila je u boju kože.

Dijete na crtežu ne koristi motive iz priloženih crtanih filmova te je pretpostavka da je crtež nastao iz vlastite ideje.

Djetetov komentar na rad:

Dijete: „Ovo ovdje je srce za moju mamu, Marija je tražila da joj ga poklonim ali ja hoću da ga vidi moja mama. Sada ću napraviti nešto za svoga tatu i bracu.“

Odgojitelj: „Zašto si mami nartala srce?“

Dijete: „Srce je sreća, a mama ga voli.“

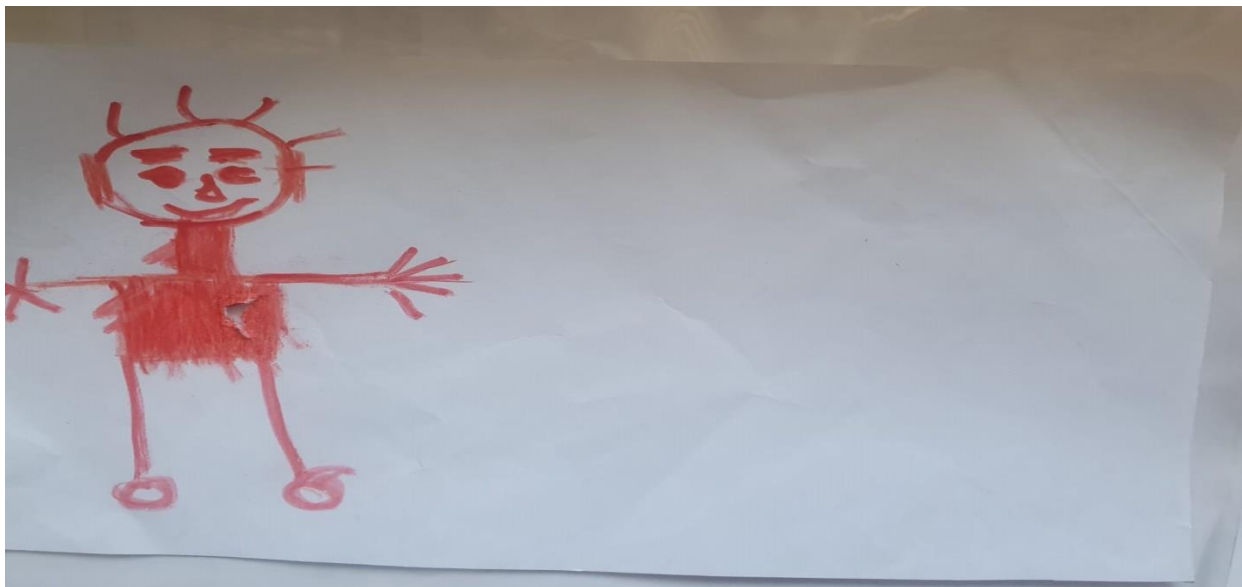
Slika 18, Marko (5godina)

U ovom likovnom radu dijete koristi tehniku pastel. Primjećujemo kretnje impulzivnog pokreta. Pri slikanju se koristi žarkim bojama, a dominira plava. Na crtežu u središtu prikazuje kuću, prostorije su podijeljene bojama, žutom i zelenom. U lijevom, žutom dijelu kuće nalaze se likovi koje dijete opisuje kao članove svoje obitelji. Slika ih prema važnosti s lijeva na desno (mama, ja, tata), ne dodaje im ekspresiju lica, od detalja primjećujemo oči i uši. Lik tate prikazuje kao najviši. Koristi se oblicima zatvorenog kruga iscrtanog jednom linijom za glavu te jednostrukim horizontalnim i vertikalnim isprekidanim linijama za tijelo. Na papiru ne ostavlja prazan prostor, vanjski dio prostora boji potpuno u plavo.

Dijete na crtežu ne prikazuje motive iz priloženih crtanih filmova, pretpostavka je da je crtež nastao iz slobodne djetetove ideje.

Djetetov komenar na rad:

Dijete: „Naslikao sam svoju kuću i kako mi živimo u njoj, a to su neka nova tatina vrata.

Slika 19, Ana (4 godine)

Likovna tehnika koju djevojčica koristi su flomasteri. Crta samo po lijevoj strani papira, ostali dio papira ostaje neiskorišten. Djevojčica za motiv odabire svoj lik, koristi se samo crvenom bojom. Služi se brzim i jakim stiskom ruke, to pokazuje i rupa na papiru nastala zbog korištenja više snage te uzastopnog bojanja po istom mjestu. Koristi se oblikom zatvorenog kruga za glavu, kojoj dodaje detalje (obrve, oči, usta, uši i kosu). Ekspresija lica je vesela, koristi zakrivljenu liniju za osmjeh. Nadalje, vrat je u obliku pravokutnika, a trup je kvadratnog oblika, oba dijela ispunjena su crvenom bojom. Ruke i noge crta jednostrukim horizontalnim i vertikalnim linijama, na rukama dodaje točan broj prstiju. Dijete na crtežu ne prikazuje motive iz priloženih crtanih filmova te je pretpostavka da je crtež nastao iz slobodne djetetove ideje.

Djetetov komentar na rad:

Odgojitelj: „Tko je to na crtežu?“

Dijete: „To sam ja. Htjela sam to odnijeti mojoj kući.“

Slika 20, Franko (4 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi su drvene boje. U svom likovnom radu dijete je koristilo samo osnovne boje (crvenu, zelenu i plavu). Na papiru primjećujemo nepravilne kružne linije, dijelomično ispunjene u unutrašnjosti višestrukim vertikalnim linijama u istoj boji. Prevladava crvena boja, te po dva poteza zelenom i plavom bojom, a na desnoj strani primjećujemo motiv ribe također nacrtan crvenom bojom. Podloga nije u potpunosti ispunjena. Dijete na crtežu ne pokazuje motive iz priloženih crtanih filmova te je pretpostavka da je rad nastao iz slobodne djetetove ideje.

Dijetov komentar na rad:

Dijete: “Napravio sam morsko dno sa meduzama, ali nisu sve opasne.“

Slika 21, Marta (5 godina)

Likovna tehnika koju dijete koristi je kombinirana: pastelne i drvene boje. U radu su prisutne osnovne i sekundarne boje. Prvotno je nacrtan lik soka kojem dodaje detalje živog bića: oči, trepavice, obraze i usne, detalje ističe crnom bojom. Koristi se linijama nepravilnog kruga, jednostrukim vertikalnim i horizontalnim linijama. Crtež dalje nastavlja sa motivima ljeta pa se tako sa lijeve strane nalazi sunce elipsastog oblika i jednostrukih isprekidanih dijagonalnih linija. Sa desne strane prikazuje lik mjeseca, ptice i ribe u plavoj boji, crta ih šematski. Valovitim crnim horizontalnim linijama prikazuje more, praznine ispunjava plavom bojom. Crtež je uglavnom popunjen.

Dijete na crtežu ne prikazuje motive iz priloženih crtanih filmova, pretpostavka je da je crtež nastao iz slobodne djetetove ideje.

Djetetov komentar na rad:

Dijete: „ S lijeve strane je dan, a sa desne noć u sredini je sokić.“

13.ZAKLJUČAK

U ovome smo diplomskom radu istraživali kako su medijski sadržaji djelovali na dječje likovno stvaralaštvo. Prije svega, u teorijskom djelu rada definirani su objašnjeni temeljni pojmovi vezani uz medije, njihovu podjelu – tradicionalni te suvremeni - te na njihove pozitivne i negativne aspekte djelovanja. Isto tako, detaljnije su opisani pojmovi vezani za medije u predškolskom odgoju i obrazovanju i likovnim aktivnostima, kao i pojmovi vezani uz dječje likovno stvaralaštvo. Nadalje, istraživački dio rada donosi analizu dječjih radova te na koji su način mediji utjecali na dječje likovno stvaralaštvo. Rezultati analize dječjih likovnih radova prikazuju da djeca u većoj mjeri koriste motive iz medijskih sadržaja koje promatraju što potvrđuje prvu hipotezu.

Možemo zaključiti da su mediji, kako tradicionalni, tako i suvremeni, postali neizostavan dio dječje svakodnevice. Iako se u odgojno-obrazovnim ustanovama još uvijek veća pažnja posvećuje tradicionalnim medijima, neophodno je uključiti nove medije u odgojno-obrazovni proces što češće. Također, važno je naglasiti potrebu za edukacijom i stručnim usavršavanjem odgojitelja kako bi se medijska pismenost postala svakodnevna praksa u vrtićima, u skladu sa suvremenim razvojem. Kako bi se izbjegli negativni aspekti medija, također je važno educirati djecu o prednostima i opasnostima medija te kako ih pravilno i sigurno koristiti.

U današnjem vremenu, tehnologija se neprestano razvija, nudi nam nove tehnološke uređaje i oblike koji imaju veliki utjecaj na naš život, uključujući i dječju svakodnevicu. Stoga je važno od najranije dobi educirati djecu o pravilnom i odgovornom korištenju suvremene tehnologije kako bi se osiguralo da njen utjecaj ne ometa cjelokupni razvoj djece, uključujući i njihov likovni izričaj.

Isto tako, ne zaboravimo da dostupnost raznih medijskih sadržaja, poput crtića, filmova, video igara i interneta, pruža djeci mnogo inspiracije i ideja za crtanje i slikanje i kako medijski sadržaji mogu potaknuti dječju maštu i kreativnost. Međutim, napomenimo kako mediji mogu imati i negativni utjecaj na dječje likovno stvaralaštvo. Prekomjerna izloženost komercijalnim i stereotipnim likovima može ograničiti dječju originalnost i kreativnost, djeca mogu postati fokusirana na reprodukciju već postojećih likova i slika umjesto da razvijaju vlastiti likovni izraz.

Isto tako, poželjno je da djeca imaju priliku istraživati likovne materijale i tehnike bez prevelikog utjecaja. Poticanje slobodnog i izražajnog likovnog stvaralaštva omogućuje djeci da razvijaju vlastite stilove i izražavaju svoje jedinstvene ideje i emocije.

Stoga, neophodno je da i roditelji, ali i odgojitelji nadziru medijske sadržaje kojima su djeca izložena, te da pomno biraju sadržaje koji pružaju raznovrsne i stimulativne likovne materijale i iskustva, a pružanje raznolikih likovnih materijala, poticanje eksperimentiranja i podrška dječjem kreativnom procesu može pomoći u razvoju njihovih likovnih vještina i samopouzdanja.

U konačnici, mediji mogu biti vrlo korisni alati za poticanje dječje likovne kreativnosti, ali je važno osigurati da djeca imaju prilike za razvijanje vlastitog stila i izražavanja na sebi svojstven način. Gledajući rezultate ovog istraživanja iz kojih vidimo da od ukupno 83 likovna rada 41 rad prikazuje više vidljiv utjecaj medija, 14 radova prikazuju manje vidljiv utjecaj medija i 28 radova na kojima nije uočen utjecaj medija na likovno izražavanje djece. Prema navedenom možemo zaključiti da 49% radova prikazuju veliki utjecaj medija na likovno izražavanje djece što potvrđuje prvu hipotezu. U nešto manjem postotku kod djece mlađe dobi uočen je manji utjecaj medija na likovno izražavanje s tim je potvrđena i druga hipoteza.

14.LITERATURA

1. Anetta, L. A. (2008). Video Games in Education: Why They Should Be Used and How They Are Being Used, Theory Into Practice. The College of Education and Human Ecology. The Ohio State University: Routledge.
2. Belamarić, D. (1986). Dijete i oblik, likovni jezik predškolske djece. Zagreb: Školska knjiga
3. Biti, V. (1997). Pojmovnik suvremene književne teorije. Zagreb: Matica Hrvatska
4. Bognar L., Matijević M. (2005). Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
5. Brusić R, Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Mališa J., Marković, N., Osmančević L., Rovis Brandić, A., Vučenović D., (2015) Komunikacija odgaja — odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost. Zagreb: Kerschoffset Zagreb.
6. Burić, J. (2011). Djeca i mladi kao konzumenti masovnih medija. Etika i tržišne manipulacije potrebama mladih. Filozofska istraživanja, 30 (4), 629-634.
7. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2009). Djeca medija, Od marginalizacije do senzacije, Zagreb: Matica Hrvatska.
8. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (2021). Mediji i djeca predškolske dobi: priručnik za odgojitelje u dječjim vrtićima. Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu. Zagreb.
9. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Osmančević L. (2018). Obitelj i izazovi novih medija. Priručnik s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike. Treće dopunjeno izdanje- Zagreb: Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu (DKMK).
10. Crnković, M. (1990.) Dječja književnost- Priručnik za studente i nastavnike. X. izdanje. Zagreb: Školska knjiga
11. Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N., (2018). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. Zagreb.
12. Grbavac, Grbavac, Krtalić, (2023). Retrospektiva i perspektiva komunikacijskih tehnologija: društveni i tehnološki aspekt. Media, culture and public relations, 4, 2013, 2, 173-196.
13. Grgurić, N. I Jakubin, M. (1996), Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje. Zagreb: Educa.

14. Herceg L., Rončević A., Karlavaris B., (2010.) Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa.
15. Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001). Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
16. Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia*, 21 (1), 127-136.
17. Kolucki, B., Lemish, D. (2013.) Kako komunicirati s djecom Načela i prakse za podršku, nadahnuće, poticaj, obrazovanje i iscjeljenje Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku
18. Kraljević, R., Perkov, D. (2014.) Menadžment tržišnih komunikacija, Plejada, Zagreb
19. Kroflin, L., Nola, D., Posilović, A., Supek, R. (1987). Dijete i kreativnosti. Zagreb: Globus.
20. Kuterovac Jagodić G., Štulhofer A., Lebedina Manzoni (2016) Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Zagreb: Agencija za elektroničke medije
21. Labaš, D. (2011). Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnog svijeta, 35-64. U: Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (ur.), Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije. Zagreb: Matica hrvatska.
22. Labaš, D., Maleš, D. (2017). Percepcija etičnosti elektroničkih medija kod adolescenata u kontekstu sociodemografskih obilježja i medijske pismenosti. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 15 (2), 211-229.
23. Labaš, D., Marinčić, P. (2018). Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. *MediAnali*, 12 (15), 1-32. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/195548> (27.8.2020)
24. Majdenić, V. (2019) Mediji / tekst / kultura. Zagreb: Naklada Ljevak
25. Malek, L. (2018). Novi mediji (kao alat) u nastavi: Djeca i folklor. *Communication Management Review*, Vol. 04 No. 01, 2019.
26. Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovna smotra*, 82 (1), 131-149.
27. Mikić K. (2001). Film u nastavi medijske kulture. Zagreb: Educa.
28. Miliša, Z., Zloković, J. (2008). Odgoj i manipuliranje u obitelji i medijima. Zagreb: Markom.

29. Nadrljanski, M., Nadrljanski, Đ., Bilić, M. (2007). Digitalni mediji u obrazovanju. *Digital information and Heritage*, 527-537.
30. Peruško, Z. (2011). *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
31. Rodek, S. (2007). Novi mediji i učinkovitost učenja i nastave. *Školski vjesnik* 56 (1-2), 165-170.
32. Signorielli, N. (1990). Children, television, and gender roles: Messages and impact. *Journal of Adolescent Health Care*, 11(1), 50-58.
33. Visković, I., Višnjić Jevtić, A. (2017). Izloženost djece rane i predškolske dobi medijima (mišljenje odgajatelja). *Dijete, knjiga i novi mediji: Zbornik radova*. 31-44. Filozofski fakultet, Savez društva Naša djeca.
34. Vojković, S. (2008) *Filmski medij kao (trans)kulturalni spektakl: Hollywood, Europa, Azija*. Zagreb: Hrvatski filmski savez.
35. Zgrabljic Rotar, N. (2005) *Medijska pismenost i civilno društvo*, Media Centar: Sarajevo.

Mrežne stranice:

1. Agencija za elektroničke medije (2016), Istraživanja AEM-a i UNICEF-a: Sve je manje djece pred TV ekranom bez nadzora: <https://www.e-mediji.hr/hr/pruzatelji-medijskih-usluga/istrazivanja-i-analize/istrazivanja> (pristupljeno 03.08.2023.)
2. Kovač, E. (2011). *Interaktivne multimedijske slikovnice*. Diplomski rad. Grafički fakultet. Zagreb. <https://eprints.grf.unizg.hr/1540/> (pristupljeno 04.08.2023.)
3. Labaš, D., Marinčić, P. (2018). Mediji kao sredstvo zabave u očima djece. *MediAnali*, 12 (15), 1-32. <https://hrcak.srce.hr/195548> (pristupljeno 03.08.2023.)
4. Lajtman, M. (2017) *Ometanje dječjeg likovnog stvaralaštva*. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:1881> (pristupljeno 01.08.2023.)
5. Leksikografskom zavodu Miroslava Krležu: <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39755> (pristupljeno 01.08.2023.)
6. *Medijska pismenost: Počeci radija u svijetu i Hrvatskoj*: <https://www.medijskapismenost.hr/poceci-radija-u-hrvatskoj-i-svijetu/> (pristupljeno 04.08.2023.)

7. Medijska pismenost: Pozitivni i negativni utjecaji medija:
<https://www.medijskapismenost.hr/pozitivni-i-negativni-utjecaji-medija/> (pristupljeno 04.08.2023.)
8. Miočić, I. (2018). Fleksibilnost studije slučaja: prednost ili izazov za istraživače? *Ljetopis socijalnog rada*, 25 (2), 175-194. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v25i2.209> (pristupljeno 23.8.2023.)
9. MZOŠ (2008), Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi.
http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (pristupljeno 01.08.2023.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lucija Laco, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 21. rujna 2023. g.

Potpis

Lucija Laco

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA
U SPLITU**

Student/Studentica: *Lucija Laco*

Naslov rada: *Utjecaj medija na likovno razgovanje djece*

Znanstveno područje: *Društvene znanosti*

Znanstveno polje:

Vrsta rada: *diplomski rad*

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): *izv. prof. dr. sc. Manja Brajčić*

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): */*

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): *doc. dr. sc. Dubravka Kušević*
asis. Mia Mialjeq

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) u otvorenom pristupu
- b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a
- c) dostupan široj javnosti, ali nakon protoka 6mjeseci / 12mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocijenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: *Split, 21. rujna 2023.*

Potpis studenta/studentice: *Lucija Laco*

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom: *Utjecaj medija na likovno izražavanje djece* te da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedene u popisu literature.

Ime i prezime studentice: LUCIJA LACO

Datum: 21. 09. 2023 god.

Vlastoručni potpis: Lucija Laco